

Policejní orgán

Příklad č. 15: Policejní orgán, ačkoliv měl již dostatek podkladů pro zahájení trestního stíhání konkrétní osoby, zůstal nečinný. Má poškozený možnost se proti jeho nečinnosti bránit?

1 Pojmy „policejní orgán“, „vyšetřovací orgán“

Policejní orgán patří mezi orgány činné v trestním řízení (§ 12 odst. 1), je subjektem trestního řízení (nikoliv však stranou).

Termín **policejní orgán** trestní řád vykládá v § 12 odst. 2. Podle tohoto ustanovení se policejními orgány rozumí:

- a) **útvary Policie České republiky**,
- b) **Generální inspekce bezpečnostních sborů** v řízení o trestných činech příslušníků Policie České republiky, příslušníků Vězeňské služby České republiky, celníků anebo zaměstnanců České republiky zařazených k výkonu práce v Policii České republiky nebo o trestných činech zaměstnanců České republiky zařazených k výkonu práce ve Vězeňské službě České republiky anebo v Celní správě České republiky, spáchaných v souvislosti s plněním jejich pracovních úkolů,
- c) pověřené **orgány Vězeňské služby České republiky** v řízení o trestných činech osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence, spáchaných ve vazební věznici, věznici nebo v ústavu pro výkon zabezpečovací detence,
- d) pověřené **celní orgány** v řízení o trestných činech spáchaných porušením celních předpisů a předpisů o dovozu, vývozu nebo průvozu zboží, a to i v případech, kdy se jedná o trestné činy příslušníků ozbrojených sil nebo bezpečnostních sborů, a dále porušením právních předpisů při umístění a pořízení zboží v členských státech Evropské unie, je-li toto zboží dopravováno přes státní hranice České republiky, dále porušením daňových předpisů upravujících daň z přidané hodnoty, nebo daň z hazardních her, a v případech

- porušení předpisů daňových, jsou-li celní orgány správcem daně podle jiných právních předpisů,
- e) pověřené **orgány Vojenské policie** v řízení o trestných činech příslušníků ozbrojených sil a osob, které páchají trestnou činností proti příslušníkům ozbrojených sil ve vojenských objektech, proti vojenským objektům, vojenskému materiálu nebo ostatnímu majetku státu, s nímž je příslušné hospodařit Ministerstvo obrany ČR nebo jím zřízené organizační složky státu nebo s nímž jsou příslušné hospodařit anebo s nímž mají právo hospodařit státní organizace zřízené nebo založené Ministerstvem obrany,
 - f) pověřené **orgány Bezpečnostní informační služby** v řízení o trestných činech příslušníků Bezpečnostní informační služby,
 - g) pověřené **orgány Úřadu pro zahraniční styky a informace** v řízení o trestných činech příslušníků Úřadu pro zahraniční styky a informace,
 - h) pověřené **orgány Vojenského zpravodajství** v řízení o trestných činech příslušníků Vojenského zpravodajství,
 - i) pověřené **orgány Generální inspekce bezpečnostních sborů** v řízení o trestných činech příslušníků Generální inspekce bezpečnostních sborů nebo o trestných činech zaměstnanců České republiky, zařazených k výkonu práce v Generální inspekcii bezpečnostních sborů.

V trestním řízení jsou nejčastějšími policejními orgány útvary Policie České republiky. Postavení policistů a úlohu Policie České republiky upravuje **zákon o Policii ČR**. Postup Policie České republiky při plnění úkolů v trestním řízení upravuje též **závazný pokyn policejního prezidenta č. 103 ze dne 28. 5. 2013 (dále jen „Pokyn“)**, publikovaný ve Sbírce aktů řízení Policejního prezidia ČR.

Výčet organizačních složek Policie ČR, které působí jako orgány činné v trestním řízení, nalezneme v čl. 4 až 10 Pokynu (**věcná a funkční příslušnost**). V případě nejméně závažných trestných činů (horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje tři roky) provádí šetření a prověřování trestných činů policisté zařazení u obvodních (místních) oddělení, nestanoví-li Pokyn jinak. Vyšetřování trestných činů, o kterých v prvním stupni koná řízení okresní soud, provádí policisté zařazení u oddělení (odborů) obecné kriminality, oddělení (odborů) hospodářské kriminality, oddělení (odborů) analytiky a kybernetické kriminality, nestanoví-li Pokyn jinak. Úkoly policejních orgánů ve vymezených věcech však konají policisté zařazení u jiných složek policie, např. u útvarů Služby kriminální policie a vyšetřování s působností na celém území ČR (Národní protidrogová centrála, Národní centrála proti organizovanému zločinu, Národní centrála proti terorismu, extremismu a kybernetické kriminalitě, Útvar dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu). Pokyn stanoví i kritéria **místní příslušnosti** (čl. 11), která se stanoví analogicky s kritérii podle § 18 tr. řádu.

Spory o příslušnost by měly být podle čl. 12 Pokynu řešeny především dohodou mezi vedoucími pracovníky. Není-li možné takto spor odstranit, rozhodne o něm nadřízený vedoucí pracovník nebo vedoucí pracovník uvedený v čl. 3 odst. 2 písm. a), b), d) až f)

Pokynu, o čemž se učiní záznam v trestním spise. Tím však nejsou nijak dotčena oprávnění státního zástupce podle § 157 odst. 2 a § 174 odst. 2 tr. řádu. Spory mezi policejním orgánem policie a jiným policejním orgánem řeší státní zástupce (§ 158 odst. 11 druhá věta tr. řádu).

Vedle termínu policejní orgány používá trestní řád v § 161 termín **vyšetřovací orgány**. Těmito orgány jsou:

- a) **útvary Policie České republiky**, není-li stanoveno jinak,
- b) **Generální inspekce bezpečnostních sborů**, jde-li o vyšetřování trestných činů spáchaných příslušníky Policie České republiky, příslušníky Vězeňské služby České republiky, celníky anebo zaměstnanci České republiky zařazenými k výkonu práce v Policii České republiky, ve Vězeňské službě České republiky anebo v Celní správě České republiky v souvislosti s plněním jejich pracovních úkolů,
- c) **státní zástupce**, pokud jde o trestné činy spáchané příslušníky Generální inspekce bezpečnostních sborů, příslušníky Bezpečnostní informační služby, příslušníky Úřadu pro zahraniční styky a informace, příslušníky Vojenského zpravodajství anebo příslušníky Vojenské policie a o trestných činech zaměstnanců České republiky, zařazených k výkonu práce v Generální inspekci bezpečnostních sborů,
- d) **kapitán lodi při dálkových plavbách** o trestných činech spáchaných na této lodi,
- e) pověřený **orgán Vojenské policie**, jde-li o vyšetřování trestných činů příslušníků ozbrojených sil a osob, které páchají trestnou činnost proti příslušníkům ozbrojených sil ve vojenských objektech anebo proti vojenským objektům, vojenskému materiálu nebo ostatnímu majetku státu, s nímž je příslušné hospodařit Ministerstvo obrany nebo jím zřízené organizační složky státu nebo s nímž jsou příslušné hospodařit anebo s nímž mají právo hospodařit státní organizace zřízené nebo založené Ministerstvem obrany.

Za splnění podmínek pro konání společné řízení koná:

- a) Generální inspekce bezpečnostních sborů vyšetřování i proti těm spoluobviněným, kteří nejsou příslušníky Policie České republiky, příslušníky Vězeňské služby České republiky anebo celníky nebo zaměstnanci České republiky, zařazenými k výkonu práce v Policii České republiky, Vězeňské službě České republiky anebo v Celní správě České republiky,
- b) státní zástupce vyšetřování i proti těm spoluobviněným, kteří nejsou příslušníky Generální inspekce bezpečnostních sborů, příslušníky Bezpečnostní informační služby, příslušníky Úřadu pro zahraniční styky a informace anebo příslušníky Vojenského zpravodajství anebo příslušníky Vojenské policie nebo zaměstnanci České republiky, zařazenými k výkonu práce v Generální inspekci bezpečnostních sborů.

Pouze vyšetřovací orgány mohou konat vyšetřování. Vyšetřováním se označuje úsek trestního stíhání od jeho zahájení (§ 160) do podání obžaloby (§ 176), návrhu na schválení dohody o vině a trestu (§ 175b), postoupení věci jinému orgánu (§ 171) nebo zastavení trestního stíhání (§ 172), podmíněného zastavení trestního stíhání (§ 307), schválení narovnání (§ 309), a odstoupení od trestního stíhání (§ 70 z. s. m.) před podáním obžaloby.

Z toho, že pouze vyšetřovací orgány mohou konat vyšetřování, vyplývá, že **policejní orgány, které nejsou zároveň vyšetřovacími orgány, jsou činné pouze ve fázi před zahájením trestního stíhání.** Problém spočívá v určení, kdy tyto orgány již postupují podle trestního řádu a kdy se jedná ještě o postup v tzv. předprocesní fázi, kterou upravují zvláštní zákony (např. zákon o Policii ČR). Lze mít za to, že momentem oddělujícím od sebe šetření podle zákona o Policii ČR (popř. podle ustanovení jiných zákonů) a podle trestního řádu je sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení. Nelze však připustit, aby policejní orgán odkládal sepsání záznamu jen proto, aby později mohl věc tzv. uložit. Za zcela nesprávnou proto považujeme praxi policejního orgánu, kdy poté, co si vyžádal vysvětlení a provedl další úkony podle § 158 odst. 3, věc tzv. uloží. Postupem podle jiných právních předpisů nelze nahrazovat úkony trestního řízení (srov. stanovisko poř. č. 1/2012 Sbírky výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství ze dne 2. 2. 2012). Pouhým uložením věci se odnímá poškozenému právo podat stížnost proti usnesení o odložení věci.

2 Úkoly policejního orgánu v přípravném řízení

A. Hlavním úkolem policejního orgánu v této fázi řízení je **prověřit a objasnit skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin.** Jestliže nasvědčující prověřováním zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin, a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, rozhodne policejní orgán (vyšetřovací orgán) neprodleně o zahájení trestního stíhání a **provede v nezbytném rozsahu vyšetřování.** Tím vytváří předpoklady pro rozhodnutí státního zástupce, zda bude podána obžaloba nebo věc vyřízena jiným způsobem.

Policejní orgán postupuje v řízení z úřední povinnosti, platí pro něj **zásada oficiality** (srov. § 2 odst. 4, § 158, § 164 odst. 1). Je povinen postupovat nestranně (srov. § 30 o vyloučení orgánů činných v trestním řízení) tak, aby byl zjištěn skutkový stav, o němž nejsou důvodné pochybnosti, v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí (**zásada materiální pravdy**), přitom vyhledává důkazy, ať slouží ve prospěch, nebo v neprospěch osoby, proti níž se trestní řízení vede (**zásada vyhledávací** – srov. § 164 odst. 3). V některých případech, zasahuje-li se do

základních práv a svobod osob, potřebuje k provedení úkonu předchozí pokyn (např. § 87b odst. 1), předchozí souhlas (např. § 76 odst. 1, § 79a odst. 1, § 114 odst. 4) nebo písemné povolení (např. § 158c odst. 2) státního zástupce nebo příkaz (např. § 83 odst. 1, § 88 odst. 1), souhlas (např. § 87 odst. 1) či předchozí povolení (např. § 158e odst. 4) soudce. I zde platí **zásada přiměřenosti či zdrženlivosti**.

Jednotliví příslušníci policejního orgánu, kteří plní úkoly v trestním řízení, **postupují v trestním řízení samostatně a jsou vázáni pokyny státního zástupce**. V ostatních věcech, které se týkají výkonu služby, jsou vázáni pokyny nadřízeného.

Státní zástupce nese odpovědnost za zákonnost průběhu přípravného řízení, ve kterém má výsadní postavení. Proto má též širokou **pravomoc ve vztahu k policejnímu orgánu**. Státní zástupce může uložit policejnímu orgánu provedení takových úkonů, které je tento orgán oprávněn provést a jichž je třeba k objasnění věci nebo ke zjištění pachatele (§ 157 odst. 2). K oprávněním ve fázi postupu před zahájením trestního stíhání srov. **§ 157 odst. 2**, ve fázi vyšetřování srov. **§ 174** a výklad v kapitole VII této učebnice.

Ten, proti němuž se trestní řízení vede, a poškozený mají právo **kdykoliv v průběhu přípravného řízení žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu** (§ 157a). Tato žádost není vázána lhůtou. Žádost je nutno státnímu zástupci ihned předložit a státní zástupce ji musí neprodleně vyřídit. O výsledku přezkoumání musí být žadatel vyrozuměn.

Řešení příkladu č. 15: Poškozený má právo žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení policejního orgánu. Státní zástupce, jsou-li splněny podmínky pro zahájení trestního stíhání (§ 160 odst. 1), může buď uložit policejnímu orgánu, aby neprodleně zahájil trestní stíhání [§ 174 odst. 2 písm. a)], nebo ho sám zahájí [§ 174 odst. 2 písm. c)].

B. Postup policejního orgánu před zahájením trestního stíhání. Policejní orgán je povinen na základě vlastních poznatků, trestních oznámení i podnětů jiných osob a orgánů, na jejichž podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu, učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřující ke zjištění jeho pachatele; je povinen činit též nezbytná opatření k předcházení trestné činnosti (§ 158 odst. 1). Je povinen přijímat oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin.

O zahájení úkonů trestního řízení k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, sepíše policejní orgán

neprodleně **záznam**, ve kterém uvede skutkové okolnosti, pro které řízení zahajuje, a způsob, jakým se o nich dozvěděl. Opis záznamu zašle do 48 hodin od zahájení trestního řízení státnímu zástupci. Hrozí-li nebezpečí z prodlení, policejní orgán záznam sepíše po provedení potřebných neodkladných a neopakovatelných úkonů.

K objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, opatřuje policejní orgán potřebné podklady a nezbytná vysvětlení a zajišťuje stopy trestného činu podle hlavy deváté trestního řádu a **je oprávněn zejména:**

- a) vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob a státních orgánů,
- b) vyžadovat odborné vyjádření od příslušných orgánů, a je-li toho pro posouzení věci třeba, též znalecké posudky,
- c) obstarávat potřebné podklady, zejména spisy a jiné písemné materiály,
- d) provádět ohledání věci a místa činu,
- e) vyžadovat za podmínek uvedených v § 114 provedení zkoušky krve nebo jiného podobného úkonu, včetně odběru potřebného biologického materiálu,
- f) pořizovat zvukové a obrazové záznamy osob, za podmínek stanovených v § 114 snímat daktyloskopické otisky, provádět osobou téhož pohlaví nebo lékařem prohlídku těla a jeho zevní měření, jestliže je to nutné ke zjištění totožnosti osoby nebo ke zjištění a zachycení stop nebo následků činu,
- g) za podmínek stanovených v § 76 zadržet podezřelou osobu,
- h) za podmínek stanovených v § 78 až 81 činit rozhodnutí a opatření v těchto ustanoveních naznačená,
- i) způsobem uvedeným v hlavě čtvrté provádět neodkladné nebo neopakovatelné úkony, pokud podle tohoto zákona jejich provedení nepatří do výlučné pravomoci jiného orgánu činného v trestním řízení.

Ke lhůtám pro skončení prověřování srov. § 159.

V této fázi řízení je policejní orgán **oprávněn sám věc odevzdat příslušnému orgánu** nebo **rozhodnout o odložení věci** (§ 159a). Pokud jde o odložení věci podle § 159a odst. 3, tj. je-li trestní stíhání neúčelné vzhledem k okolnostem uvedeným v § 172 odst. 2 písm. a) nebo b), lze plně souhlasit s názorem, že by tato diskreční oprávnění, jež jsou průlomem do zásady legality, měla být svěřena do rukou státního zástupce.⁶⁰

C. Postup policejního (vyšetřovacího) orgánu ve fázi vyšetřování. K vyšetřování jsou příslušné vyšetřovací orgány. Jestliže trestní oznámení nebo

⁶⁰ ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 184.

jiný podnět k trestnímu stíhání prověřoval jiný policejní orgán a zjištěné skutečnosti odůvodňují zahájení trestního stíhání, tento policejní orgán bez odkladu předloží věc orgánu příslušnému konat vyšetřování. Jestliže se vyšetřovací orgán, kterému byla věc předána jiným orgánem, nepovažuje za příslušný, předloží spisy neprodleně se svým stanoviskem státnímu zástupci; jinak pokračuje v řízení (§ 162).

Z pravidla, že o zahájení trestního stíhání rozhoduje příslušný vyšetřovací orgán, existuje výjimka, která má čelit zejména nebezpečí z prodlení. Pokud nelze dosáhnout toho, aby potřebné neodkladné nebo neopakovatelné úkony provedl příslušný orgán, provede je policejní orgán, který není vyšetřovacím orgánem, a zahájí trestní stíhání. Nejpozději do tří dnů od jejich provedení předá věc tomuto orgánu, který pokračuje v řízení (§ 160 odst. 3).

Policejní (vyšetřovací) orgán postupuje při vyšetřování **z vlastní iniciativy tak, aby byly co nejrychleji v potřebném rozsahu vyhledány důkazy k objasnění všech základních skutečností důležitých pro posouzení případu**, včetně osoby pachatele a následku trestného činu. Přitom postupuje způsobem uvedeným v § 158 odst. 3 a násl.; provádí i další úkony podle hlavy čtvrté trestního řádu s výjimkou těch, které je oprávněn provést pouze státní zástupce nebo soudce. Rozsah, v jakém může vyslýchat svědky, viz § 164 odst. 1, § 169 odst. 1.

Ke lhůtám ke skončení vyšetřování srov. § 167 a § 170.

Vyšetřovací orgán, není-li jím státní zástupce, meritorně ve vyšetřování nerozhoduje. Rozhoduje státní zástupce, který vykonává dozor v přípravném řízení. Jestliže byl vyšetřovacím orgánem státní zástupce, rozhoduje tento státní zástupce s výjimkou podání obžaloby (srov. § 179 odst. 1).

D. Postup policejního orgánu ve zkráceném přípravném řízení. Zkrácené přípravné řízení konají policejní orgány uvedené v § 12 odst. 2. O trestných činech příslušníků Generální inspekce bezpečnostních sborů, příslušníků Bezpečnostní informační služby, příslušníků Úřadu pro zahraniční styky a informace a příslušníků Vojenského zpravodajství anebo Vojenské policie nebo o trestných činech zaměstnanců České republiky, zařazených k výkonu práce v Generální inspekci bezpečnostních sborů, koná zkrácené přípravné řízení státní zástupce (§ 179a odst. 3).

Orgán konající zkrácené přípravné řízení provádí úkony podle hlavy deváté trestního řádu, tedy jako v případě **postupu před zahájením trestního stíhání**. Způsobem uvedeným v hlavě čtvrté trestního řádu provádí pouze neodkladné nebo neopakovatelné úkony.

Ke lhůtě ke skončení zkráceného přípravného řízení srov. § 179b odst. 4, § 179f odst. 2 písm. a).

Ve zkráceném přípravném řízení **rozhoduje policejní orgán pouze o odložení věci** z důvodu uvedeného v § 159a odst. 1 až 3 nebo 5. Jinak je na státním zástupci, které z rozhodnutí nebo opatření podle § 179c odst. 2 a 3 učiní.

3 Úkoly policejního orgánu v řízení před soudem

Zatímco v předchozím stadiu řízení policejní orgán postupoval samostatně a z vlastní iniciativy, v řízení před soudem **je činný jen na žádost státního zástupce nebo soudu**. Podle § 179 odst. 2 může státní zástupce i po podání obžaloby požádat policejní orgán o **opatření důkazu, který potřebuje k zastupování obžaloby v řízení před soudem**. Podle § 183 odst. 1 kdykoliv v průběhu řízení před soudem může předseda senátu požádat policejní orgán o **opatření jednotlivého důkazu, o předvedení osoby nebo za podmínek § 62 odst. 1 o doručení písemnosti**. Policejní orgán je povinen mu urychleně vyhovět.